

Wyrok z dnia 17 lutego 1998 r.

I PKN 531/97

Dyrektor szkoły, po nowelizacji Karty Nauczyciela ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r. (Dz.U. Nr 87, poz. 396), może na wniosek nauczyciela obniżyć mu tygodniowy wymiar zajęć obowiązkowych ze względu na stan zdrowia. Jeżeli upłynął już okres, na który udzielono tego obniżenia, Sąd Najwyższy uwzględnia to w postępowaniu kasacyjnym (art. 316 § 1 w związku z art. 393¹⁹ i 391 KPC).

Przewodniczący SSN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 17 lutego 1998 r. sprawy z powództwa Jolanty K. przeciwko Szkole Podstawowej [...] w O.W. o nakazanie, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu z dnia 8 maja 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 12 lutego 1997 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Ostrowie Wielkopolskim oddalił powództwo Jolanty K. przeciwko Szkole Podstawowej [...] w O.W. o przywrócenie obniżonego wymiaru czasu pracy (według żądania sprecyzowanego na rozprawie w dniu 11 stycznia 1997 r.). Sąd Rejonowy ustalił, że powódka jest nauczycielem mianowanym. W dniu 19 sierpnia 1996 r. uzyskała orzeczenie Komisji Lekarskiej d/s Inwalidztwa i Zatrudnienia w O.W. zaliczające ją do trzeciej grupy inwalidzkiej i wskazujące na potrzebę zatrudnienia w zmniejszonym wymiarze godzin. Pismem z dnia 2 września 1996 r. dyrektor pozwanej Szkoły obniżył powódce wymiar zajęć dydaktycznych o cztery godziny tygodniowo. Jednakże kolejnym

pismem z dnia 6 grudnia 1996 r. dyrektor Szkoły przywrócił powódce pełny wymiar godzin. Sąd Rejonowy uznał, że według art. 43 Karty Nauczyciela w jej pierwotnym brzmieniu (ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r., Dz.U. Nr 3, poz. 19 ze zm.) właściwy minister albo upoważniony przez niego organ mógł obniżyć wymiar czasu pracy nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze godzin ze względu na stan zdrowia. W ustawie z dnia 5 czerwca 1992 r. o zmianie Karty Nauczyciela (Dz.U. Nr 53, poz. 252) art. 43 został skreślony. Kolejną ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie Karty Nauczyciela (Dz.U. Nr 87, poz. 396) wprowadzono nowy przepis art. 42a, przewidujący możliwość obniżenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć lecz z innych przyczyn niż stan zdrowia nauczyciela. Według aktualnego stanu prawnego możliwość obniżenia wymiaru godzin nauczyciela ze względu na stan zdrowia może być wprowadzona ponadzakładowym układem zbiorowym dla nauczycieli. Taki układ nie został jednak zawarty. Zdaniem Sądu Rejonowego wobec skreślenia art. 43 Karty Nauczyciela w aktualnym stanie prawnym (nowy art. 42a Karty Nauczyciela) nauczyciel nie może korzystać ze zmniejszenia obowiązkowego wymiaru zajęć ze względu na stan zdrowia.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu wyrokiem z dnia 8 maja 1997 r. [...] oddalił apelację powódki. Sąd drugiej instancji podzielił pogląd Sądu Rejonowego, że w obecnym stanie prawnym, wobec braku układu zbiorowego pracy dla nauczycieli (art. 36 ust. 2 w związku z art. 42a Karty Nauczyciela) nie ma możliwości obniżenia wymiaru obowiązkowych godzin ze względu na stan zdrowia nauczyciela. Nadto Sąd drugiej instancji uznał, że także poprzednio obowiązujący art. 43 Karty Nauczyciela (gdyby miał zastosowanie do powódki) nie stwarzał obowiązku obniżenia wymiaru godzin, gdyż było to "uznanie administracyjne".

Od tego wyroku kasację wniosła powódka. Zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 9 ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz art. 42a ust. 1 w związku z art. 36 ust. 2 pkt 4 Karty Nauczyciela. Zdaniem powódki decyzję o obniżeniu wymiaru zajęć dydaktycznych dyrektor pozwanej Szkoły podjął w subiektywnym przekonaniu, że zostanie zawarty układ zbiorowy pracy dla nauczycieli. Następnie to nabyte już przez powódkę prawo na podstawie tego samego stanu faktycznego i

tych samych przepisów prawnych jej odebrano. Nie było zatem tak, że powódka wystąpiła z roszczeniem tylko w oparciu o treść konkretnego przepisu. Zdaniem powódki niewłaściwe jest powoływanie się na art. 36 Karty Nauczyciela po nowelizacji i wywodzenie, że dopiero układ zbiorowy pracy ureguje kwestię obniżania wymiaru godzin pracy ze względu na stan zdrowia.

Strona pozwana wniosła o oddalenie kasacji

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 43 Karty Nauczyciela w brzmieniu pierwotnym właściwy minister albo upoważniony przez niego organ mógł obniżyć wymiar czasu pracy nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze godzin ze względu na stan zdrowia. W ustawie z dnia 5 czerwca 1992 r. o zmianie ustawy - Karty Nauczyciela (Dz.U. Nr 53, poz. 252) art. 43 został skreślony. Jednakże zgodnie z art. 2 tej ustawy do czasu zawarcia układu zbiorowego pracy dla nauczycieli stosowało się dotychczasowe przepisy. Ponieważ już tą ustawą wprowadzono w nowym brzmieniu art. 36 ust. 1 pkt 4, uregulowanie, że układ zbiorowy określi zasady zmniejszania wymiaru zajęć nauczycielom ze względu na stan zdrowia, a układu zbiorowego nie zawarto, to mimo skreślenia art. 43 Karty Nauczyciela przepis ten w dalszym ciągu obowiązywał. Dopiero przy zmianie Karty Nauczyciela dokonanej ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie ustawy - Karty Nauczyciela (Dz.U. Nr 87, poz. 396), która weszła w życie w dniu 7 sierpnia 1996 r., nie tylko wprowadzono nowy przepis art. 42a regulujący kwestię udzielania nauczycielom obniżenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć, ale także skreślono art. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1992 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 53, poz. 252). Dopiero więc z dniem 7 sierpnia 1996 r. przestał obowiązywać art. 43 Karty Nauczyciela z jej pierwotnego brzmienia. Kwestia ta jednak o tyle nie ma znaczenia w sprawie, gdyż dyrektor pozwanej Szkoły udzielając powódce zwolnienia działał już w nowym stanie prawnym, gdyż stosowne pisma w tym zakresie sporządził w dniu 2 września 1996 r.

W stanie prawnym wówczas i aktualnie obowiązującym, a więc wynikającym z nowelizacji dokonanej w dniu 14 czerwca 1996 r., art. 36 ust. 1 pkt 4 Karty Nauczyciela (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357) stanowi, że ponadza-

kładowy układ zbiorowy pracy dla nauczycieli określa w szczególności zasady zmniejszania wymiaru zajęć ze względu na stan zdrowia, wykonywanie prac zleconych przez organy szkoły, szczególne warunki pracy i inne szczególne przypadki. Układ taki nie został dotychczas zawarty, a więc nie może stanowić podstawy udzielania nauczycielom zmniejszenia wymiaru zajęć ze względu na stan zdrowia. Przepis art. 42a ust. 1 Karty Nauczyciela pozwala natomiast nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze zajęć obniżyć tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć, na czas określony lub do odwołania, tylko ze względu na doskonalenie się, wykonywanie pracy naukowej albo prac zleconych przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny lub organ prowadzący szkołę za zgodą organu sprawującego nadzór pedagogiczny albo ze względu na szczególne warunki pracy nauczyciela w szkole. Przepisy te nie dają więc (i nie dawały w dniu 2 września 1996 r.) podstawy do obniżenia nauczycielowi wymiaru zajęć ze względu na stan zdrowia. W tym przedmiocie poglądy Sądów obu instancji były więc prawidłowe.

Jednakże powódka w kasacji ma rację, że przepisy te nie stanowiły i nie stanowią przeszkody aby pracodawca (szkoła działająca przez jej dyrektora) udzielił nauczycielowi za jego zgodą obniżenia wymiaru zajęć ze względu na stan zdrowia w drodze oświadczenia woli kształtującego treść stosunku pracy. Karta Nauczyciela jest ustawą regulującą w znacznym zakresie prawa i obowiązki pracowników i pracodawców. Jest więc źródłem prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 KP. Do nauczycielskich stosunków pracy w sprawach nie uregulowanych Kartą Nauczyciela stosuje się Kodeks pracy, zarówno z mocy wyraźnego odesłania z art. 91c tej ustawy, jak i z mocy art. 5 tego Kodeksu. Do nauczycielskich stosunków pracy ma więc zastosowanie reguła art. 18 § 2 KP, według której tylko postanowienia umów o pracę lub innych aktów, na których podstawie powstaje stosunek pracy, mniej korzystne niż przepisy prawa pracy są nieważne. Oznacza to, że postanowienia tych aktów korzystniejsze dla pracownika niż przepisy prawa pracy są ważne. Zasadę tę należy odnieść także do stosunków pracy z mianowania i wyprowadzić z niej wniosek, że strony takiego stosunku pracy mogą umownie uregulować określone elementy jego treści w sposób korzystniejszy dla pracownika niż wynikałoby to z przepisów prawa pracy. Zmniejszenie nauczycielowi wymiaru zajęć nie jest decyzją administracyjną ("uznaniem administracyjnym" jak wywodzi Sąd drugiej instancji) lecz jest aktem

prawa pracy, a ściślej mówiąc oświadczeniem woli pracodawcy kształtującym treść stosunku pracy. Jeżeli jest to dokonywane za zgodą (na wniosek) nauczyciela to mamy do czynienia z porozumieniem stron kształtującym tę treść. W takiej sytuacji jest to uregulowanie korzystniejsze dla pracownika niż przewidują przepisy prawa pracy, a więc jest ono ważne. Oznacza to, że na wniosek nauczyciela mianowanego dyrektor szkoły w aktualnym stanie prawnym może obniżyć mu wymiar zajęć ze względu na stan zdrowia. Rację ma więc powódka, że przepisy art. 36 i 42a Karty Nauczyciela nie stanowią przeszkody, aby za zgodą nauczyciela dyrektor szkoły obniżył mu wymiar zajęć. Oznacza to, że oświadczenie dyrektora pozwanej Szkoły obniżające powódce wymiar zajęć było skuteczne i wiążące pracodawcę.

Mimo tego kasacja podlega oddaleniu. W aktach sprawy znajdują się[...] dwa pisma dyrektora pozwanej Szkoły z dnia 2 września 1996 r., obniżające powódce wymiar zajęć, o tej samej treści poza okresem, na który to następuje. W pierwszym piśmie jest on określony od 2 września 1996 r. do 31 grudnia 1996 r., a w drugim od 2 września 1996 r. do 31 grudnia 1997 r. Sądy nie oceniły, które z tych pism (może oba) stanowiło przejaw woli pracodawcy. Nie ma to jednak większego znaczenia w dacie orzekania przez Sąd Najwyższy. W tym momencie bowiem upłynął już okres oznaczony w obu tych pismach. Wprawdzie w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne uwzględnianie nowych faktów i dowodów, ale ma zastosowanie art. 316 § 1 KPC w związku z art. 393¹⁹ i art. 391 KPC. Podstawę rozstrzygnięcia stanowi więc stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Z przepisu art. 316 § 1 in fine KPC wynika w szczególności, że do ustalonego stanu faktycznego i jego oceny prawnej należy przy rozstrzyganiu uwzględnić upływ czasu. Skoro jedynym źródłem roszczenia powódki było oświadczenie woli pracodawcy (porozumienie stron), a w dacie orzekania przez Sąd Najwyższy upłynął już okres, na który udzielone było zmniejszenie wymiaru zajęć, to żądanie było już w tym momencie bezpodstawne.

Wobec tego Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² KPC oddalił kasację.

=====